

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ І ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

УДК.370.21.51.

К. Ю. САВЧЕНКО

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ЗАСОБУ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Висвітлено проблему формування комунікативної компетентності в майбутніх вихователів. Розглянуто поняття «комунікативна компетентність», показано її зв'язок із професією. Розкрито інтерес до комунікативної компетентності майбутніх вихователів дошкільних закладів. Показано вплив сюжетно-рольових ігор на формування комунікативної компетенції майбутніх вихователів дошкільних закладів. Відзначено, що зростають вимоги до освітньої та професійної підготовки молодого вихователя, виникає необхідність активізувати індивідуальний підхід у навчанні, сприяти розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців, спираючись на їх самостійну роботу, активні форми та методи навчання. В зв'язку з цим виникає потреба у фахівцях, які володіють на достатньому рівні комунікативними здібностями і ефективно їх впроваджують в життя дошкільних закладів освіти

Ключові слова: комунікативна компетентність, майбутній виховател дошкільного закладу, рольові ігри, індивідуальний підхід.

К. Ю. САВЧЕНКО

ФОРМИРОВАНИЕ КОМУНІКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ КАК СПОСОБ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМА БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Рассмотрены проблемы формирования коммуникативной компетентности будущих воспитателей. Рассмотрено понятие «коммуникативная компетентность», показано связь коммуникативной компетентности с профессиональной. Показано влияние сюжетно-ролевых игр на формирование коммуникативной компетенции будущих воспитателей. Отмечено, что возрастают потребности к образовательной та профессиональной подготовки молодого воспитателя, возникает необходимость активизировать индивидуальный подход к учению, способствовать развитию творческих способностей будущих специалистов, опираясь на их самостоятельную работу, активные формы та методы учения. В связи с этим возникает необходимость в специалистах, которые обладают на достаточном уровне коммуникационными способностями и эффективно их внедряют в жизнь дошкольных учреждений.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, будущий воспитатель дошкольного учреждения, ролевые игры, индивидуальный подход.

К. SAVCHENKO

FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE AS METHOD OF FORMING PROFESSIONALISM OF FUTURE TUTORS OF PRESCHOOL INSTITUTIONS

In article problems of forming of communicative competence of future teachers are considered. The concept communicative competence is considered, communication of communicative competence with professional is shown. Implementation of subject role plays on forming of communicative competence of future specialists of the higher school is shown. In modern conditions the need for people

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ І ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

who have gained professional knowledge which uses masterfully culture of speech communication and capable to address in a native and foreign language is rather sharply felt. Successful implementation of ideas of programs to a large extent depends on the teacher, the level of its professionalism. Cardinal reforming of life of society has created real prerequisites for considerable transformations in economy, culture, science, there are against global integration into world educational space, growth of a role of ethnic cultural factors and national consciousness, essential increase of requirements to professional competence of specialists, upgrades of an education system

Keywords: *communicative competence, competence, future preschool teacher.*

Програми розвитку, виховання та навчання дитини дошкільного віку («Українське дошкілля», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки»), спрямовані на збалансований розвиток дитини, формування її життєвої компетентності, реалізацію нею власного природного потенціалу, індивідуалізацію особистісного становлення. Такий підхід передбачає ставлення педагога до дитини як до особистості, що має право на власний вибір, прийняття самостійного рішення, творче ставлення до життя.

Перехід на новий зміст навчання та впровадження Державного стандарту початкової освіти поставили ряд нових завдань, які потребують глибокого осмислення у контексті надання якісних освітніх послуг та реформування школи, зокрема, створення навчального середовища, яке сприяло б всебічному розвитку дитини. Втілення в практику Закону України «Про освіту», Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті зумовлює пошук шляхів здійснення неперервної освіти, яка забезпечить організаційну та змістову єдність, наступність і взаємозв'язок усіх її ланок. У сучасних умовах гостро відчувається потреба в людях, які отримали професійні знання, які володіють культурою мовного спілкування та здатних вільно звертатися рідною та іноземною мовою. Успішне здійснення ідей програм великою мірою залежить від педагога, рівня його професіоналізму.

Кардинальне реформування життя українського суспільства створило реальні передумови для значних перетворень в економіці, культурі, науці, що відбувається на тлі глобальної інтеграції з світовим освітнім простором, зростання ролі етнічних культурних факторів та національної самосвідомості, суттєвого підвищення вимог до професійної компетентності фахівців, модернізації системи освіти. Характер сучасних цивілізаційних процесів визначається ствердженням таких суспільних та особистісних цінностей, як людина, творчість, професіоналізм, компетентність, інтенсивним впровадженням в освітянську практику гуманістично зорієнтованих наукових парадигм, спрямованих на цілісний розвиток особистості, активізацію її творчих суб'єктивних можливостей, зростання ерудиції і загальної культури [1].

У сучасних умовах розбудови держави та національної школи суспільство не влаштовує існуючий рівень готовності випускників педагогічних ВНЗ до професійної діяльності. Демократичні процеси в країні вимагають використання нових методів підготовки вихователя, котрий покликаний втілювати в життя основи якісних змін вітчизняної системи освіти.

Проблема компетентності набула всебічної інтерпретації в енциклопедіях, монографіях, посібниках, матеріалах конференцій, публікаціях у фахових журналах І. Беха, В. Лугового, О. Слюсаренка, Ю. Сухарникова, М. Степка, І. Бабіна, О. Оверчука, О. Пометун та ін. Компетентність взагалі та професійна компетентність зокрема розглядалися в різних аспектах у працях Ш. Амонашвілі, А. Алексєєвої, В. Введенського, К. Віаніс-Трофименко, Т. Волобуєвої, В. Болотова, В. Бондаря, І. Гушлевської, І. Зимньої, І. Зязюна, Л. Кондрашової, Г. Ларіонової, М. Лук'янової, В. Ростовської, О. Шиянова, Л. Юзефик та інших.

Мета статі – розкрити проблему формування комунікативної компетентності майбутніх вихователів дошкільних закладів.

Комунікативне навчання наділяє студента і викладача іншими ролями порівняно з рештою методів навчання. Студент не пасивно сприймає інформацію, що дає йому викладач, а є активним співавтором і співучасником процесу комунікації.

Згідно з Рекомендаціями Ради Європи, комунікативна мовленнєва компетенція складається з лінгвістичного, соціолінгвістичного та прагматичного компонентів. Лінгвістична компетенція, включає відповідно лексичну, граматичну, семантичну, фонологічну,

орфографічну, орфоепічну компетенції, а також когнітивну організацію та спосіб, за яким знання зберігаються. Прагматична компетенція складається з дискурсивної, функціональної компетенцій та включає програмування мовлення [2].

Чинна програма з англійської мови для університетів України розглядає комунікативну компетенцію як складний феномен, що складається з різних компонентів, головними з яких є лінгвістична (або мовна), мовленнєва та соціокультурна компетенції, тобто оволодіння мовою та навчання іноземної мови складається з трьох взаємопов'язаних компонентів: користування мовою, усвідомлення природи мови, розуміння іноземної та рідної культур [4, с. 7].

У контексті нашого дослідження слушно є думка І. Зімньої. Спираючись на твердження учених-психологів:

1) людина – суб'єкт спілкування, пізнання, праці (Б. Анан'єв);
2) людина проявляється у ставленні до суспільства, до інших людей, до себе як особистості, до праці (В. М'ясищев);

3) компетентність людини має вектор акмеологічного розвитку (Н. Кузьміна), вона визначила три групи ключових компетенцій: компетентності, що стосуються ставлення до самого себе як особистості, як суб'єкта життєдіяльності; компетентності, що стосуються взаємовідносин людини з іншими людьми; компетентності, що стосуються діяльності людини, що проявляються у всіх її типах і формах [6, с. 9].

Існують інші визначення поняття «комунікативна компетенція» та її складових, що свідчить про те, наскільки вона є складним і багатограним явищем, що повністю ще не вивчено. Враховуючи ту обставину, що головною метою навчання іноземних мов на не мовних факультетах ВНЗ є формування в студентів іншомовної комунікативної компетенції в єдності її лінгвістичного, соціокультурного, стратегічного та мовного компонентів [3], ми в межах формувального експерименту прагнули сконцентрувати більш пильну увагу студентів на особливостях управлінських циклів педагогічної діяльності викладача іноземної мови. Останні мають місце під час взаємодії викладача і студентів, організованої на принципах комунікативного підходу до навчання іноземних мов (С. Brumfit, D. Byrn, A. Palmer, T. Rodgers, J. Richards).

На занятті викладач повинен створити такі комунікативні ситуації, які б моделювали типові ситуації реального життя у відповідній сфері спілкування та стимулювали розумову діяльність студента [7]. Ми зможемо наблизити навчальне читання до реального. Характеристики ситуації опосередкованого спілкування дають можливість правильно організувати роботу з текстом, враховуючи три фактори:

- проблемну ситуацію, яка передусе читанню. Її роль – управління процесом мовленнєвого акту, формування, актуалізація та підтримка потреби, створення бажаної установки, прояв інтересу;
- ситуацію взаємодії з текстом та через нього – з автором, персонажем, епохою. Вона пов'язана з інформативністю тексту, його доступністю, посиленістю, ступенем інформованості читача, його вміннями перебороти труднощі;
- рівні розуміння та характер впливу визначають результат, який виникає в процесі реакції на прийнятій умові [8].
- Необхідність моделювання проблемної ситуації, ситуації взаємодії з текстом та результат читання визначають три етапи роботи з текстом:
- дотекстовий, який забезпечує підготовку до читання тексту;
- текстовий, під час якого здійснюється читання;
- післятекстовий, який виявляє ступінь розуміння прочитаного.

Названі етапи роботи з паперовими носіями зберігаються і в початковому читанні з використанням комп'ютерних технологій, оскільки відображають структуру будь-якої діяльності, яка починається з мотиву та плану, має предмет діяльності, відповідний мотиву, характеризується наявністю продукту і результату досягнення наміченої мети; всередині знаходиться динамічна система конкретних дій, спрямованих на це досягнення [6, с. 26].

Особистісно-діяльнісний підхід у навчанні читання є психологічною основою навчання. Особистісний, тому що в центрі навчання знаходиться сам студент, його мотиви, цілі, неповторний психічний стан. Викладач лише організує, направляє, коригує навчальний процес,

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ І ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

враховуючи інтереси студента, рівень його знань, умінь [6, с. 63]. Діяльнісний, тому що студент є членом суспільства й має виконувати різні завдання в певних умовах, специфічному оточенні та в окремій сфері діяльності. Під словом «завдання» розуміємо виконання дій одним або кількома індивідами, які в стратегічній послідовності застосовують свої власні компетенції з метою досягнення певного результату [1, с. 9]. До цих компетенцій належать комунікативна.

На практичних заняттях було запропоновано використовувати сюжетно-рольові ігри, ділові, рольові ігри. Сюжетно-рольова гра передбачає переходи від вивчення реальних педагогічних ситуацій до вироблення професійних цінностей, покладених в основу ігрової дії, від ціннісної критики, зафіксованих у педагогічних ситуаціях до їх перебудови в ході створення сценарію, від розуміння і прийняття сценарію до його втілення. Крім того, у зв'язку зі специфікою тих чи інших педагогічних функцій, вони виступали і як критики змісту професійних ситуацій у межах зазначених цінностей, і як сценаристи, що використовують результати критики, і як режисери-постановники. Наприклад, для отримання результатів нами було розроблене планування сюжетно-рольових ігор для дітей старшого дошкільного віку на місяць яке представлено у таблиці 1

Таблиця 1

Планування сюжетно-рольових ігор для дітей старшого дошкільного віку на місяць

I тиждень	
Сюжетно-рольова гра «Магазин»	
1	Разом з батьками оформити вітрини, полицки для товарів, каси, пошити халати, розташувати необхідний матеріал в магазині.
2	У процесі гри створити магазин «Продукти», «Овочі». Виготовити з глини та пластиліну різний асортимент товарів (овочі, фрукти, хліб, тістечка та ін.).
3	Бесіда про працю завідувача магазином, продавців, касирів, шоферів, вантажників, покупців. Розгляд ілюстрацій.
4	Розвиток гри «Магазин». Розподіл ролей завідувача (організує роботу співробітників, робить заявки на одержання товарів, звертає увагу на роботу продавців і касирів тощо).
II тиждень	
«Автомобільний транспорт»	
1	Екскурсія з метою ознайомлення з різними видами автомобільного транспорту. Бесіда.
2	Розгляд картин, ілюстрацій, відгадування загадок. Дитяча гра «Дорожні знаки», (закріплення знань про правила дорожнього руху). Дитяча гра «Вибери автомобіль» (призначення спеціального автотранспорту). Матеріал: ілюстрації, іграшкові машини: «Швидка допомога», «Хліб», «Молоко», «Продукти».
3	Гра. «Містечко на столі» (закріпити знання дітей про дорожні знаки, світлофор, пішохідні переходи) Дорожні знаки: «Лікарня», «Їдальня», «Увага діти», «Пішохідний перехід». Читання оповідання М. Ілліна і Е. Сегала «Машина на нашій вулиці». Бесіда за прочитаним.
4	Сюжетно-рольова гра «Автомобільний транспорт» в поєднанні з іграми «Магазин» (підвозять необхідний товар, продукти); «Лікарня» – автомобіль «Швидка допомога» Спостереження. Привезення продуктів в дитячий садок, «Магазин», школу.

У ході експерименту ми проводили роботу зі збагачення досвіду ігрової діяльності дітей. Вони отримували якісно нову інформацію, яка надходила за допомогою читання художньої літератури, перегляду мультфільмів, картин із зображенням персонажів. Так само за допомогою книг і картин домагалися свідомого ставлення дітей до вибору ролі, стійкого, глибокого інтересу до неї.

Щоби викликати великий інтерес дітей до ролей в грі, ми застосовуємо такі прийоми: вибіркоче повторне читання твору; аналіз образів героїв; бесіди про них; складання дітьми

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ І ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

творчих розповідей про персонажів. Наприклад, для розгортання сюжетно-рольової гри, дітям пропонують вигадати сюжет за умовою: «Як би ти грав, якщо в твою родину приїхав доктор Айболить?», «Як би ти зіграв роль доктора (пацієнта)»?

На заняттях-бесідах, заняттях-іграх важливу роль приділяється формуванню уміння сформулювати запитання й дати на нього відповідь в процесі діалогічного режиму роботи. Наприклад, 1. Жили – були дід та баба. І була в них курочка Ряба. Знесла курочка яйце, але не просте, а ЗАЛІЗНЕ. Дід бив-бив, не розбив. Баба били-била не розбила. Прибігла мишка, хвостиком махнула, яйце впало і придавило мищі хвостика. Як допомогти мищі визволити хвостика? Що буде далі?

2. Посадив дід ріпку. Виросла ріпка велика – превелика. Пройшов час збирати врожай. Але всі дідові родичі поїхали до міста розважатися, а він залишився вдома сам. Що було далі? Як допомогти дідові вирвати ріпку?

3. Підійдіть до столів, вам потрібно буде зібрати геометричні пазли і розповісти про те, що вибачите на картинці (діти складають пазли та розповіді по картинках).

Для майбутніх вихователів на заняттях з педагогічних дисциплін ми пропонуємо «Діловий театр». Розігрується будь-яка ситуація, поведінка людини в певних обставинах. Майбутній вихователь повинен мобілізувати весь досвід, знання, навички, зуміти вжитися в образ певної особи, зрозуміти дії, оцінити обстановку та знайти правильну лінію поведінки. Основне завдання методу інсценування – навчити орієнтуватися в різних обставинах, давати об'єктивну оцінку своїй поведінці, враховувати можливості інших людей, встановлювати з ними контакти, впливати на їхні інтереси, потреби і діяльність, не вдаючись до формальних атрибутів влади, наказу.

Психодрама і соціограма – це соціально-психологічний «театр», в якому випробовується вміння відчувати ситуацію в колективі, оцінювати і змінювати стан іншої людини, вміння встановити з нею продуктивний контакт.

Анкетування показало, що у 54% студентів виявлено позитивне ставлення до занять з англійської, української мови. З 60% до 16% зменшилася кількість тих, у кого зовсім був відсутній інтерес до занять з англійської мови, а це говорить про результативність нашої дослідної роботи.

Проблема компетентнісного підходу до навчально-виховних практик вищої школи зумовлюється всім укладом життя, духом його освітнього середовища, змістом навчальних програм та особистісним впливом науково-педагогічного персоналу. Основне завдання ВНЗ – підготувати студентів до майбутньої навчально-виховної діяльності. Така підготовка включає оволодіння студентами необхідними базовими знаннями з певної кваліфікації, формування необхідних професійних умінь і навичок та особистісних якостей. У зв'язку з цим зростають вимоги до освітньої та професійної підготовки молодого вихователя, виникає необхідність активізувати індивідуальний підхід у навчанні, сприяти розвитку творчих здібностей майбутніх спеціалістів, спираючись на їх самостійну роботу, активні форми та методи навчання, а особливо – потреба у фахівцях, які володіють на достатньому рівні іноземною та українською мовами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодров В. А. Психологические исследования проблемы профессионализации личности / В. А. Бодров // Психологическое исследование формирования личности профессионала. – М.: Наука, 1991. – С. 3–26.
2. Бурменская Г. В. Современная американская психология развития / Г. В. Бурменская. – М.: МГУ, 1996. – 226 с.
3. Кашманова Т. С. Развитие педагогической освіти у США (1960–2000 рр.): дис. ... д-ра пед. наук: 19.00.04. / Т. С. Кашманова – К., 2002. – 397 с.
4. Киричук К. Н. Формування творчої особистості вчителя / К. Н. Киричук. – К.: Вища школа, 1991. – 342 с.
5. Кларин М. В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках / М. В. Кларин – М.: МГУ, 1994. – 168 с.
6. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003 – №5. – С. 4–12.
7. Скляренко Н. К. Як навчати сьогодні іноземних мов (концепція) / Н. К. Скляренко // Іноземні мови. – 1995. – №1. – С. 5–8.

8. Чернявская Л. А. Роль коммуникативных задач и учет ситуаций общения при обучении чтению / Л. А. Чернявская // Иностраный язык в школе. – 1986. – №3. – С. 20–25.

REFERENCES

1. Bodrov V. A. Psihologicheskie issledovanija problemy professionalizacii lichnosti [Psihologicheskoe issledovanie formirovanija lichnosti professionala], Moskov, Nauka, 1991. pp. 3–26.
2. Burmenskaja G. V. Sovremennaja amerikanskaja psihologija razvitija. [Contemporary American developmental psychology], 1996. 226 p.
3. Kashmanova T. S. Rozvytok pedahohichnoyi osvity u SShA (1960–2000 rr.). [Rozvitok pedagogichnoi osvity the United States (1960-2000 yr.)], dys. d-ra ped. nauk. 19.00.04, 2002. 397 p.
4. Kyrychuk K. N. Formuvannya tvorchoyi osobystosti vchytelya [Formuvannya tvorchoi osobystosti vchytelya], 1991. 342 p.
5. Klarin M. V. Innovacionnye modeli obuchenija v zarubezhnyh pedagogicheskikh poiskah [Innovative training model in foreign pedagogical search], 1994. 168 p.
6. Zimnjaja I. A. Kljuchevyje kompetencii – novaja paradigma rezul'tata obrazovanija, Vysshee obrazovanie segodnja [Key competencies – the result of a new paradigm of education], 2003. Vol. 5, pp. 4–12.
7. Sklyarenko N. K. Yak navchaty s'ohodni inozemnykh mov (Kontseptsija), Inozemni movy [Yak navchati s'ogodni inozemnih atoms (kontseptsija)], 1995. Vol. 1, pp. 5–8.
8. Chernjavskaja L. A. Rol' kommunikativnyh zadach i uchet situacij obshhenija pri obuchenii chteniju. Inostrannyj jazyk v shkole [The role of the communicative tasks and keeping communication situations when learning to read], 1986. №3, pp. 20–25.

УДК 371.13.3

М. М. МАРКО

ФОРМУВАННЯ ІГРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Висвітлено проблему формування готовності майбутніх учителів початкових класів до використання навчально-ігрових технологій у процесі професійно-педагогічної діяльності, тобто формування у студентів відповідної ігрової компетентності. На основі теоретичного аналізу наукової літератури розкрито сутність поняття «ігрова компетентність», визначено рівні формування ігрової компетентності, показано взаємозв'язок і відповідність між рівнями та компонентами структури навчально-ігрових технологій. Розглянуто етапи та зміст формування готовності майбутніх учителів до використання навчально-ігрових технологій у професійно-педагогічній діяльності.

Ключові слова: *готовність, ігрова компетентність, навчально-ігрові технології, вчитель початкових класів.*

М. М. МАРКО

ФОРМИРОВАНИЕ ИГРОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ

Освещена проблема формирования готовности будущих учителей начальных классов к использованию учебно-игровых технологий в процессе профессионально-педагогической деятельности, то есть формирование у студентов соответствующей игровой компетентности. На основе теоретического анализа научной литературы раскрыта сущность понятия «игровая компетентность», определены уровни формирования игровой компетентности, показана взаимосвязь и соответствие между уровнями и компонентами структуры учебно-игровых технологий. Рассмотрены этапы и содержание формирования готовности будущих учителей к использованию учебно-игровых технологий в профессионально-педагогической деятельности.

Ключевые слова: *готовность, игровая компетентность, учебно-игровые технологии, учитель начальных классов.*